

33. Balatonendréd, Tekeres-dűlő Kelet (KÖH 47006)

(Somogy megye) R, B, LT

2010. augusztus 16. és december 15. között megelőző feltárást végeztünk a lelőhelyen. A kutatást a Balatonendrédet Tabbal összekötő út építése tette szükségessé. A kutatott terület eredetileg 2600 m² nagyságú volt. A lelőhely a településtől ÉK-re fekszik, egy kisebb domb oldalában. Közvetlenül egy É-D-i lefolyású patak partján terül el, a patak völgyének bal oldalán a dombtetőtől egészen a víz közvetlen közeléig húzódik. A humuszolás során előkerült objektumok a vízfolyáshoz közeledve sűrűsödtek. A domb tetején az eróziós pusztulás miatt a szórvány leletanyag mennyisége, és az előkerült objektumok relatív mélysége is jóval kisebb volt.

2010. augusztus 16. és szeptember 30. között a terület erősen lekopott Ny-i részén, a domboldalon, a gödrök mellett egy kisszámú *kelta birituális temető* került elő, a hamvasztásos sírok mellett egy csontvázas gyereksírral. A hamvasztásos sírokból ép kelta tálak, vastárgyak, bronzfibula is napvilágot látott. A temetőtől É-ra rézkori (Balaton-Lasinja) objektumokat találtunk. A szelvény középső részén viszonylag kevés objektum volt: sekély gödrök állatcsontokkal, egy kelta, szögletes alakú objektum, melyből egy hólyagos bronz karperec töredéke került elő. A szelvény északi-középső részén egy mélyebb, gazdag leletanyagú Hallstatt-kori objektumot, a hozzá kapcsolódó gödör alján pedig egy csontvázas, háton fekvő, nyújtott helyzetű, melléklet nélküli sírt tártunk fel.

A szelvényben a K-i rész felé sűrűsödtek az objektumok, itt a *bronzkor és vaskor időszakából* származó telepnyomai mutatkoztak. Megfigyelhettük, hogy két árok is határolta ezt a sűrűbb részt: egy kb. ÉNy-DK irányú, sekély árok, amely a szelvény középső részénél nem követhető tovább; valamint a szelvény DK-i részéből kiinduló és ÉK-i részéig nyomon követhető körárok, amely körbeölel egy kb. 20×20 m-es nagyságú vaskori objektumkomplexumot. Ezen belül található 2 kelta cölöpszerkezetes épület, mindkettőben megfigyelhető a tapasztott padló. Az egyik épülettől ÉNy-ra lévő omladékos részben szövőszéknehezékek voltak egy kupacban. A komplexumon belül kemence, ill. tüzelőhelyek voltak. A komplexumra ráásott, erősen faszenes betöltésű gödörben a kelta kerámia mellett terra sigillata, ill. utáztatok töredékeit találtuk.

Az október 4-dikével kezdődő szakaszban a telepobjektumok mellett mintegy 10 *késő bronzkori* urnatemetkezés került elő. Az urnák a felszínhez nagyon közel kerültek elő, többségük töredékes, hiányos állapotban, ép állapotban csak egy edényt sikerült feltárnunk. Másik 3 edény töredékes, de minden bizonnyal teljes, további 6 pedig töredékes, hiányos. Az urnák bontása során csak egy esetben figyeltünk meg kísérő edényeket, ezeknek eredeti elhelyezkedését nem sikerült a helyszínen megállapítani. A kísérő edények között kisbögre és fekete, fényezett kannelúra díszítésű tál vannak. Az urnák ko-

rának meghatározását segíti, hogy közülük többet késő bronzkori leletanyagú gödrökre ástak rá egy későbbi időszakban.

Az urnákon kívül egy É-D-i irányú, hosszú, keskeny árok és az ezt K-Ny-i irányban metsző rövidebb árkok kerültek elő, emellett több kisebb, sekély, téglalap alakú gödör, nagy mennyiségű késő bronzkori leletanyaggal. A bronzkori leletanyagot a késői urnamezős kultúra edényei mellett két bronztű jelenti. A bővítés K-i részén kelta kori gödrök, és egy félig földbe mélyített lakóház maradványai kerültek elő, korongolt szürke finoman iszapolt tálak töredékei mellett egy állatküzelmet (vadkan-oroszlán) ábrázoló terra sigillata töredék is származik belőle. Kormeghatározás szempontjából értékes lelet még a fémkereső műszerrel megtalált római bronz pénzérme.

Munkatárs: Bányász Diána.

SIPOS CARMEN – FÜKÖH DÁNIEL

34. Balatonlelle határa

(Somogy megye) U, R, B, LT, Ró, Kö

2010. február 25-én terepbejárást tartottunk Balatonlellén, a korábban ismert lelőhelyek azonosítása, pontosítása érdekében.

Felső-Gamász (KÖH 44992): A Forró-árok Ny-i partján fekvő lelőhelyről megállapítottuk, hogy a korábban bejelölttel szemben északabbra, a Szélső utcától D-re kezdődik (ettől É-ra már mocsarat találunk), a lelőhelyet keresztezi az „új” Balatonboglár–Balatonlelle közötti aszfaltút. Dél felé a Balatonboglár–Látrányi földútig volt most bejárható, nyilvánvalóan ennél is tovább terjed D felé. Főleg középkori kerámiát találtunk, valamint közepes mennyiségű római és kevés őskori (mészbetétes kultúra) cserepet, 3 db kovát. A lelőhelyet az új út D-i oldalán, a Balatonboglár–Látrányi útig tudtuk követni. A korábbi bejárások alapján ettől D-re is folytatódik, de ezt a részt most nem tudtuk vizsgálni.

Gamási emelkedő (KÖH 44993): Érintkezünk az előbbi lelőhellyel. A korábbi bejárásakor itt rézkori és középkori leleteket találtak. A nagyon gyenge intenzitású lelőhelyen hasonlóan az előző lelőhelyhez a fentiekén kívül római kort is találtunk.

Az eddigi terepbejárási adatok alapján a Forró-árok-nak mind K-i, mind Ny-i partján megtalálható a késő Árpád-kori és középkori leletanyag, egészen a Forró-árok forrásvidékéig, azaz a Gamási-kútig. Az általunk bejárt területen a patak Ny-i partján intenzívebb a középkor, ez a terület lehetett a középkori oklevelekben említett Felgamás. A Forró-árok és a Római út kereszteződésétől D-re szintén a patak mindkét oldalán megtaláljuk az Árpád-kori és a középkori település anyagát, az 1970-ben és 1988-ban végzett terepbejárások alapján a középkori falu súlypontja a Gamási-kút környékén van. Itt lehetett Al-Gamás falu. A Gamási-kút környékén megpróbáltuk megkeresni a korábban (1988-ban) azonosított középkori templom helyét, azonban az elvadult bozótban nem

találtuk meg. A környéken jelenleg már nem található szántók, hanem körbekerített magánterület, legelőkkel, ezért a korábbi adatok pontosítását, bemérését elvégezni nem tudtuk.

A középkori lelőhelyhez hasonlóan a római falusias telep nyomát is megtaláltuk a patak mindkét oldalán, a K-i oldalon levő súlyponttal. Azonban a római település nem húzódik le olyan mélyen D-re, mint a középkori.

Part (KÖH 51090): Itt 1988-ban és 1995-ben Németh Péter Gergely vezetésével leletmentés történt. A terület másik neve János-kert. A Forró-árokotól K-re lévő hosszú területet két részletben jártuk be. Északon a leletanyag a patak partján sűrűsödött, a pataktól távolodva és az É-i részen ritkult. A lelőhely valószínűleg azonos Müller Róbert 1970-es terepbejárásának egyik lelőhelyével (*Kertészettől délre, KÖH 44996*). A kertészet a Petőfi u. és a Vágóhíd u. kereszteződésében, ill. attól D-re volt, mára kertés családi házas rész lett, a beépített terület nem volt bejárható. Főleg őskori és római, kevesebb kelta és középkori (13–15. századi) kerámia került elő. A délen bejárt részen a *Part Dél* nevű lelőhelyrészt azonosítottuk, továbbra is a Forró-árok K-i partján. A lelőhelyet a Balatonlelle–Látrány közötti földútig tudtuk bejárni, de ettől D-re is folytatódott. Itt a cserepek több mint fele római volt, de sok őskorit (Baden, Balaton-Lasinja) és kevés középkorit is találtunk. A két lelőhelyrész összetartozik, római túlsúly mellett középkori, badeni, mészbetétes és neolitikum-réz-kori leletanyag volt mindkét részen. Megállapítottuk, hogy a lelőhely összeér a *Trafó telep (KÖH 44990)* badeni lelőhellyel. A *Forró-árok (KÖH 44989)* neolitikum, középkori lelőhely területét nem lehetett bejárni, de azzal is összeérhet.

Munkatárs: Nyári Zsolt.

HONTI SZILVIA – MOLNÁR ISTVÁN

35. Balatonszabadi határa

(Somogy megye) Ő, Á, Kö

Ásványi nyersanyagkutatást megelőzően 2010. április 15-én terepbejárást végeztünk az ismert, Sóderbánya nevű lelőhely környezetében. A tervezett bányaterület a Sóderbányától K-re található, a Kesellő-dűlő egész, és a Páskum-dűlő K-i részét öleli fel. Keleten a Fenéki-bozót-csatorna, északon a 70. sz. út a határa, D felé az Öreg-hegyi szőlőig ér, Ny felől egy egyenes, ÉÉNy-DDK irányú betonozott út zárja. A terepbejárást jó megfigyelési körülmények között végeztük, a betonút és a füves út között, a bányaterület É-i felében. Két helyen találtunk szétszórt kerámiát.

Páskum-dűlő Kelet (KÖH 73977): A dombvonulat K-i lejtőjén is regisztráltunk egy lelőhelyet, mely elszórtan őskori és Árpád-kori kerámiával jelentkezett.

Sóderbánya (KÖH 19399): A bejárt terület Ny-i részén, a dombvonulat Ny-i lejtőjén elszórtan középkori kerámiát találtunk. Ez a lelőhely a „Sóderbánya” lelőhelynek, római, Árpád-kori és késő középkori telepnek a folytatása. A dombtetőn nem találtunk kerámiát

és nem találtunk leleteket a bejárt terület É-i és D-i sávjában sem.

HONTI SZILVIA – MOLNÁR ISTVÁN

36. Balástya, VIII. homokbánya

(KÖH 20902)

(Csongrád megye) A

A megnyitni tervezett homokbánya művelésre szánt területe eléri a 4 ha-t. A bánya művelésbe vonása előtt próbafeltárást végeztünk. A lelőhely a Balástya–Forráskút között húzódó műúttól mintegy 300 m-re D-re helyezkedik el.

A terepbejárás eredmények alapján a lelőhely a bánya D-i területét érinti. Kiterjedésének meghatározására a bánya teljes területén kutatóárokokkal próbáltuk kideríteni a régészeti fedettséget. Az egymástól 15 m-re húzott, É–D-i irányú kutatóárokokból kiderült, hogy a művelésre kijelölt bánya területe az ismert lelőhelyen kívül régészeti objektumokkal nem érintett. Az ismert lelőhelynek is csak a széle nyúlhat a bánya területére, hiszen a kutatóárokban mindösszesen két népvándorlás kori objektum került elő.

PALUCH TIBOR

37. Baracs, római tábor

(KÖH 21803)

(Fejér megye) Ró

2010. augusztus 3–15. között folytattuk Annamátia római castellumának az Intercisa Múzeum és PPKE BTK 1999 óta tartó támogatásával és az egyetem történészhallgatóinak részvételével folyó feltárást. Az idei év során a tábor Ny-i kapujának (porta decumana) 2005–2006-ban végzett kutatását folytattuk. A két szelvényben folyó munka fő célja a kapu építéstörténetének további megismerése, ill. a kapuzat belső részének feltárása volt. A kaputornyok hátsó traktusának feltárást végeztük a XVI. szelvényben. A falak nagymértékű visszabontottsága miatt másodlagosan felhasznált kőemlék nem került elő. A szinte teljesen visszabontott falak kiszédését, az alapozások alját, ill. meszes építési szinteket figyeltük meg. Ezek közül a legalsó a táborfallal egyidős, a tábor síkjába beugró toronyé volt (1,5 m széles falakkal, a teljesen visszabontott táborfallal megegyezően). A torony hátsó fala sajnos éppen a két szelvény közti 1 m széles tanufalban található. A 2. periódus kapufalának maradványai (falcsontok és meszes építési szintek), amelyekből korábban a faragott sírkövek előkerültek, a második periódushoz tartoztak. Ennek hátsó fala szintén a tanufalban található. A kapuzat késő római elfalazásának csak egy kis szakaszon megfigyelt sárga agyagos járósintje került elő. A kőperiódus falai miatt a palánktábor jelenségeit csak kis részen figyelhetjük meg, amelyek közül a legfontosabbak két nagyobb, téglalap alakú gödör volt.

A másik (XVII.) szelvényben feltárt útrétegben a via sagularis újabb, min. 2,5 m széles szakaszát tárhat-